

■ آثار منفی و زیانبار اسراف

اسراف در منطق قرآن و اهل بیت(ع) به عنوان یکی از گناهانی شمرده شده است که دارای آثار زیانبار و پیامدهای خطرناکی می‌باشد یکی از بهترین شیوه‌های پیشگیری از این گناه بزرگ، آگاه نمودن افراد نسبت به آن آثار زیانبار و پیامدهای خطرناک است با توجه به هشدار مقام معظم رهبری در سخنان ایام نوروز به وجود آسیب‌ها و مشکلات گوناگون اسراف در ابعاد مختلف اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی^(۱) نگارنده، تلاش نموده تا با بهره‌گیری از آیات نورانی قرآن و سخنان گرانمایه اهل بیت(ع) مطالبی را در مورد آثار زیانبار و آسیب‌های اسراف تهیه و به جامعه اسلامی تقدیم بنماید.

به امید آن که همه ما با پرهیز از هر نوع اسراف زمینه حفاظت خویش و جامعه اسلامی را از پیامدهای زیانبار اسراف فراهم نماییم.

قبل از بیان آثار زیانبار اسراف، ذکر این نکته ضرورت دارد که مراد از اسراف، در آیات قرآن و سخنان اهل بیت (ع) فقط بُعد اقتصادی آن نمی‌باشد بلکه به معنای وسیع آن که هر نوع تجاوز از حد اعتدال در همه امور چه مسایل اقتصادی و چه اخلاقی و غیر آن را شامل می‌شود.

آثار منفی و زیانبار اسراف از دیدگاه قرآن

۱- محرومیت از محبت خداوند

«... وَلَا تُسْرِفُوا إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ»^(۲) اسراف نکنید که خداوند، اسراف کنندگان را دوست ندارد.

۲- محرومیت از هدایت الهی

«... إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي مَنْ هُوَ مُسْرِفٌ كَذَّابٌ»^(۳) همانا خداوند، انسان اسرافکار و دروغگو را هدایت نمی‌کند.

۳- محرومیت از همراهی پیامبر اکرم

صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم «وَاصْبِرْ نَفْسَكَ مَعَ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْغَدْوَةِ وَالْعَشَىٰ يُرِيدُونَ وَجْهَهُ وَلَا تَعْدُ عَيْنَاكَ عَنْهُمْ تُرِيدُ زِينَةَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَلَا تَطِعْ مَنْ أَغْفَلْنَا قَلْبَهُ عَن ذِكْرِنَا وَاتَّبَعَ هَوَاهُ وَكَانَ أَمْرُهُ فُوتًا»^(۴)

و همیشه خویش را با کمال شکیبایی به محبت آنان که صبح و شام خدا را می‌خوانند و رضای او را می‌طلبند وادار کن و یک

بررسی ریشه‌ها و عوامل اسراف

از دیدگاه قرآن و اهل بیت

حجف الاسلام عیسی عیسی زاده

۱- ناامیدی

اسراف در گناه و ستم به خویشتن، در قرآن از عوامل و زمینه‌های ناامیدی مطرح شده است.

«قُلْ يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِن رَّحْمَةِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا إِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ»^(۵) زیرا اگر اسراف، سبب ناامیدی نباشد، نهی از آن معنا ندارد.

۲- تکذیب انبیا و رهبران الهی

تکذیب پیامبران الهی در قرآن از آثار و پیامدهای روحیه اسرافگری مطرح شده است.

«وَاضْرِبْ لَهُم مَّثَلًا أَصْحَابَ الْقَرْيَةِ إِذْ جَاءَهَا الْمُرْسَلُونَ إِذْ أَرْسَلْنَا إِلَيْهِمُ اثْنَيْنِ فَكَذَّبُوهُمَا... قَالَوا طَائِرُكُمْ مَعَكُمْ أَنْ ذُكِّرْتُمْ بَلْ أَنْتُمْ قَوْمٌ مُّسْرِفُونَ»^(۶)

۳- سبب درماندگی

زیاده روی و اسراف در قرآن یکی از عوامل درماندگی معرفی شده است. «وَلَا تَجْعَلْ يَدَكَ مَغْلُولَةً إِلَىٰ عُنُقِكَ وَلَا تَبْسُطْهَا كُلَّ الْبَسْطِ فَتَقْعُدَ مَلُومًا مَّحْسُورًا»^(۷)

۴- فساد در زمین

«وَلَا تُطِيعُوا أَمْرَ الْمُسْرِفِينَ»^(۸) الَّذِينَ يُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ وَلَا يُصْلِحُونَ»^(۹)

لحظه از آن فقیران چشم می‌پوش که به زینت‌های دنیا مایل شوی و هرگز با آنان که ما دل‌های آن‌ها را از یاد خود غافل کرده‌ایم و تابع هوای نفس خود شدند و به اسراف کاری پرداختند متابعت مکن.

۴- محرومیت از مقام بندگی خداوند

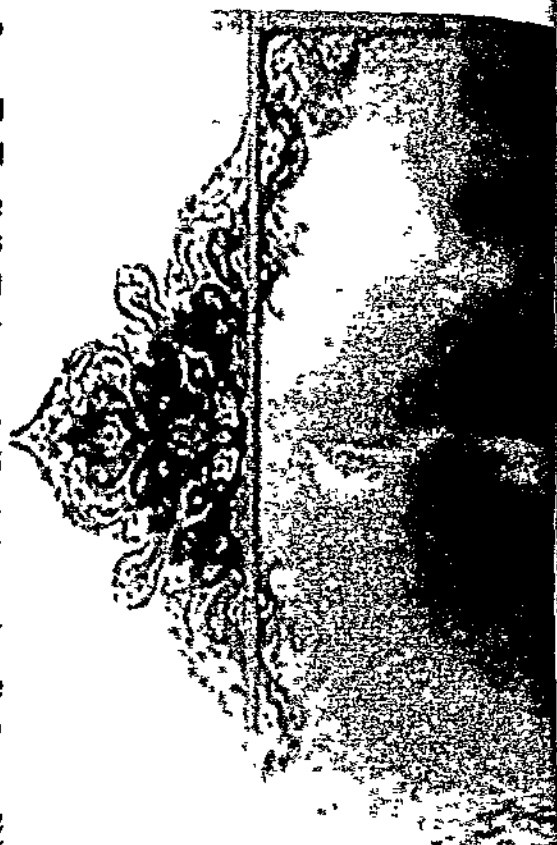
پرهیز از اسراف و میانه روی در قرآن از ویژگی‌ها و صفات بندگان خداوند شمرده شده است، پیام این آیه، آن است که انسان‌های اسرافکار از رسیدن به چنین مقامی (بندگی خدا) محروم هستند. «وَعِبَادُ الرَّحْمَنِ الَّذِينَ... وَالَّذِينَ إِذَا أَنْفَقُوا كَمِ يُسْرِفُوا وَلَمْ يَقْتُرُوا وَكَانَ بَيْنَ ذَلِكَ قَوَامًا»^(۱۰)

۵- سبب غضب خداوند

سخط و غضب خداوند از آثار اسراف و تجاوز از حدود الهی می‌شود. «كُلُوا مِن طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ وَلَا تَطْغَوْا فِيهِ فَيَحِلَّ عَلَيْكُمْ غَضَبِي...»^(۱۱) تناسب بین جمله «كُلُوا مِن طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ وَلَا تَطْغَوْا فِيهِ» می‌فهماند که منظور از طغیان، اسراف است.

۶- گمراهی

«... كَذَلِكَ يُضِلُّ اللَّهُ مَنْ هُوَ مُسْرِفٌ مُّرْتَابٌ»^(۱۲) این گونه خداوند، هر اسرافکار تردید کننده‌ای را گمراه می‌سازد.

فرمان مسرفان را اطاعت نکنید، همانها که در زمین فساد می‌کنند و اصلاح نمی‌کنند.

۱۱- حسرت و پشیمانی

وَلَا تَجْعَلْ يَدَكَ مَغْلُولَةً إِلَىٰ عُنُقِكَ وَلَا تَبْسُطْهَا كُلَّ الْبَسْطِ فَتَقْعُدَ مَلُومًا مَّحْسُورًا (۱۱۷)

نه هرگز دست خود را در احسان به خلق، محکم بسته دار و نه بسیار باز و گشاده (اسراف) که هر کدام کنی به نکوهش و حسرت خواهی نشست.

۱۲- گناه و فحشا

حضرت لوط علیه‌السلام در خطاب به قومش، روحیه اسرافکاری و تجاوز را عامل گناه و فحشای آنها برشمرده است. «ولو طأ إذ قال لقومه أتاتون الفاحشة ما سبقكم بها من أحد من العالمين» إِنَّكُمْ لَأَتَاوْنَ الرِّجَالَ شَهْوَةً مِنْ دُونِ النِّسَاءِ بَلْ أَنْتُمْ قَوْمٌ مُسْرِفُونَ (۱۱۷) «إذ قال لهم أخوهم لوط ألا تتقون» أَتَاتُونَ الذَّكَرَ إِنْ مِنَ الْعَالَمِينَ * وَتَذَرُونَ مَا خَلَقَ لَكُمْ وُجُوهَكُمْ مِنْ أَوْجِحِكُمْ بَلْ أَنْتُمْ قَوْمٌ عَادُونَ (۱۱۸)

۱۳- قحطی و گرسنگی

وَصَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا قَرْيَةً كَانَتْ أُمَّةً مُمْتَنَةً يَأْتِيهَا رِزْقُهَا رَغَدًا مِنْ كُلِّ مَكَانٍ فَكَفَرَتْ بِأَنْعُمِ اللَّهِ فَأَذَاقَهَا اللَّهُ لِبَاسَ الْجُوعِ

وَالْخَوَفِ بِمَا كَانُوا يَصْنَعُونَ (۱۱۵)

خدایوند (برای آنها که اهل کفران و اسراف هستند) مثلی زده: منطقه آبادی را که امن و آرام و مطمئن بوده و همواره روزیش بطور فراوان از هر مکانی فرا می‌رسید، اما نعمت خدا را کفران کردند و خداوند به سبب اعمالی که انجام می‌دادند لباس گرسنگی و ترس را در اندامشان پوشانید.

در روایتی از امام صادق علیه‌السلام نقل شد که فرمود: «گروهی از بنی اسرائیل آن قدر زندگی مرفهی داشتند که حتی از مواد غذایی مجسمه‌های کوچک می‌ساختند و گاهی با آن (آلودگی) بدن خود را نیز پاک می‌کردند، اما سرانجام کار آنها به جایی رسید که مجبور شدند همان مواد غذایی آلوده را بخورند و این همان است که خداوند در قرآن فرموده «وَصَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا قَرْيَةً...» (۱۱۶)

امام باقر علیه‌السلام فرمود: ... جمعیتی پیش از شما زندگی می‌کردند که خداوند به آنها نعمت فراوان داد اما ناشکری کردند و مواد غذایی را بی جهت از میان بردند و خداوند برکات خود را از آنها گرفت و به قحطی گرفتارشان ساخت. (۱۱۷)

۱۴- زندگی سخت

وَمَنْ أَعْرَضَ عَنْ ذِكْرِي فَإِنَّ لَهُ مَعِيشَةً ضَنْكًا وَنَحْشُرُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَعْمَى * قَالَ رَبِّ لِمَ حَشَرْتَنِي أَعْمَى وَقَدْ كُنْتُ بَصِيرًا * قَالَ كَذَلِكَ أَتَتْكَ آيَاتُنَا فَنَسِيْتَهَا وَكَذَلِكَ الْيَوْمَ تُنْسَى * وَكَذَلِكَ نَجْزِي مَنْ أَسْرَفَ وَلَمْ يُؤْمِنْ بِآيَاتِ رَبِّهِ وَلَعَذَابُ الْآخِرَةِ أَشَدُّ وَأَبْقَى (۱۱۸)

هر کس از یاد من روی گردان شود، زندگی (سخت و) تنگی خواهد داشت؛ و روز قیامت، او را نابینا محسوس می‌کنیم می‌گوید: پروردگارا! چرا نابینا محسوسم کردی؟ من که بینا بودم! می‌فرماید: آن گونه که آیات ما برای تو آمد، و تو آنها را فراموش کردی؛ امروز نیز تو فراموش خواهی شد و این گونه جزا می‌دهیم کسی را که اسراف کند، و به آیات پروردگارش ایمان نیاورد و عذاب آخرت، شدیدتر و پایدارتر است.

مرحوم علامه طباطبایی در این مورد، فرمودند: کسی که همه چیزش از آن خداوند است، اگر او را فراموش کند، در حقیقت از مسیر اعتدال و حق خارج شده و چنین

فردی اسرافکار و متجاوز است لذاست که خداوند آنان را به عذاب شدید و دردناک دنیوی مبتلا می‌کند. (۱۱۶)

۱۵- زیبا پنداشتن زشتی‌ها

... كَذَلِكَ زُيِّنَ لِلْمُسْرِفِينَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ (۱۲۰) همین (کفران و غفلت است) که اعمال زشت اسراف کاران را در نظرشان، زیبا نموده است.

۱۶- کوری در قیامت

وَمَنْ أَعْرَضَ عَنْ ذِكْرِي... وَنَحْشُرُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَعْمَى... وَكَذَلِكَ نَجْزِي مَنْ أَسْرَفَ وَلَمْ يُؤْمِنْ بِآيَاتِ رَبِّهِ وَلَعَذَابُ الْآخِرَةِ أَشَدُّ وَأَبْقَى (۱۲۱) هر کسی از یاد من روی گردان شود، زندگی (سخت و) تنگی خواهد داشت و روز قیامت او را کور محسوس خواهیم کرد... این گونه جزا می‌دهیم کسی را که اسراف کند و به آیات پروردگارش ایمان نیاورد و عذاب آخرت شدیدتر و پایدارتر است.

۱۷- عذاب دنیوی

یکی دیگر از فرجام‌های اسراف که در قرآن به آن اشاره شده، عذاب‌های دنیوی است.

خداوند متعال درباره قوم لوط می‌فرماید: إِنَّكُمْ لَأَتَاوْنَ الرِّجَالَ شَهْوَةً مِنْ دُونِ النِّسَاءِ بَلْ أَنْتُمْ قَوْمٌ مُسْرِفُونَ * وَأَمْطَرْنَا عَلَيْهِمْ مَطَرًا فَأَنْظَرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُجْرِمِينَ (۱۲۲) آیا شما از روی شهوت به سراغ مردان می‌روید، نه زنان؟ شما جمعیت اسراف کاری هستید بارانی بر آنها فرستادیم (بارانی از سنگ که آنها را نابود ساخت) اکنون بنگر سرانجام کار مجرمان به کجا کشید. لَيْسَ لِي عَلَيْهِمْ جِبَارَةٌ مِنْ طِينٍ * مُسَرَّمَةٌ عِنْدَ رَبِّكَ لِلْمُسْرِفِينَ (۱۲۳) خداوند فرشتگان عذاب را با سنگ‌هایی ویژه بر سر آنان (قوم لوط) فرو فرستاد و همه مسرفان را نابود کرد.

۱۸- ورود در آتش جهنم

وَأَنَّ الْمُسْرِفِينَ هُمْ أَصْحَابُ النَّارِ (۱۲۴) و مسرفان اهل آتشند. حضرت علی علیه‌السلام فرمود: «النار غاية المفرطين» (۱۲۵) سرانجام افراد تندرو، هلاکت و آتش جهنم است. پیامبر اکرم صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم فرمود: «من بنی بیتانا رياء و سمعة حمله يوم القيامة الى سبع أرضين ثم يطوقه ناراً توقد في عنقه ثم يرمى به في النار فقلنا: يا

رسول الله صلى الله عليه وآله وسلم كيف يبني رياء وسمعة؟ فقال: يبني فضلا على ما يكفيه او يبني مباحة* (۲۶) هر کسی که ساختمانی را از روی ریا و سمعه (شنواندن به مردم کارهایی را که مایه کسب جاه است) بسازد باید آن را در قیامت تا هفت طبقه زمین حمل کند و بر گردش آتشی آویزان خواهد شد و به داخل آتش جهنم انداخته می شود. از حضرت سؤال شد، مراد از ریا و سمعه چیست؟ فرمود: این که ساختمانی بسازد بیش از نیازش تا بر دیگران فخر کند.

۱۹- هلاکت

... وأهلكنا المسرفين* (۲۷) سرانجام مسرفان را هلاک گردانیدیم.

منظور آیه از مسرفین، کسانی هستند که در مورد خود و جامعه ای که در آن زندگی می کردند و نیز در حق خدا و انبیای الهی، اسراف و تجاوز و ستم مرتکب شدند و آیات الهی و رسالت پیامبران را تکذیب نمودند و نعمت نبوت و یاد حق را انکار کردند و سعادت و آخرت خود را نادیده گرفتند و از این جهت، خداوند آنان را به شدیدترین وجه مجازات کرد و به هلاکت و نابودی رساند. (۲۸)

حضرت علی علیه السلام فرمود: "لن يهلك من اقتصد* (۲۹) هرگز به هلاکت نمی رسد کسی که میانه روی کند. (اسراف نکند).

حضرت علی علیه السلام فرمود: "عليك بالقصد فانه اعون شيء على حسن العيش، و لن يهلك امرؤ حتى يؤثر شهوته على دينه* (۳۰) بر تو باد به میانه روی زیرا که آن یاری کننده چیز است بر نیکی زندگی، و هرگز مردی به هلاکت نمی رسد تا آنکه خواسته های نفسانی خود را بر دینش مقدم کند.

حضرت علی علیه السلام فرمود: "و سيهلك في صنفان: محب مفرط يذهب به الحب الي غير الحق و مبعث مفرط يذهب به البغض الي غير الحق و خير الناس في حال الاوسط فالزموه... (۳۱) به زودی دو گروه نسبت به من هلاک می گردند: دوستی که افراط کند و به غیر حق کشانده شود و دشمنی که در کینه توزی یا من زیاده روی کرده و به راه باطل در آید. بهترین مردم نسبت به من گروه میانه رو هستند. از

آنها جدا نشوید.

۲۰- برادر شیاطین

"وَأَيُّ ذَا الْقُرْبَىٰ حَقُّهُ وَالْمَسْكِينِ وَالْجُنَّ وَالسَّبِيلِ وَلَا تُبْدِرْ تَبْدِيرًا إِنَّ الْمُسْبِرِينَ كَانُوا إِخْوَانَ الشَّيَاطِينِ وَكَانَ الشَّيْطَانُ يُزَيِّتُهُمْ كَفُورًا* (۳۲)

حقوق خویشاوندان و ارحام خود را ادا کن و نیز فقیران و رهگذران را به حق خودشان برسان و هرگز اسراف مکن که مبدران (اسراف کنندگان) برادر شیطانند و شیطان است که سخت کفران نعمت پروردگار خود کرد.

■ آثار منفی و زیانبار اسراف از دیدگاه اهل بیت (ع)

۱. تنبلی در اطاعت خداوند
پیامبر اکرم صلى الله عليه وآله وسلم فرمود: "اياكم و فضول المظعم، فانه... يبطن بالجوارح عن الطاعة... (۳۳)
از پرخوری (اسراف در خوردن) پرهیزید که اعضای بدن را در اطاعت خداوند تنبل می سازد.

۲. نابودی سرمایه
حضرت علی علیه السلام فرمود: "القصد مثرة و السرف مثوة* (۳۴) اعتدال و میانه روی در مصرف، سبب فراوانی مال و ثروت و اسراف و زیاده روی، باعث نابودی و تباهی آن است.

۳. فقر
پیامبر اکرم صلى الله عليه وآله وسلم فرمود: "من يدّر افقره الله* (۳۵) کسی که مالش را بیهوده هدر دهد خدا او را فقیر می کند.

حضرت علی علیه السلام فرمود: "سبب الفقر، الاسراف* (۳۶) سبب فقر، اسراف است. حضرت علی علیه السلام فرمود: "ما عال امرؤ اقتصد* (۳۷) انسانی که میانه روی کند فقیر و محتاج نشود.

امام صادق علیه السلام فرمود: "انّ السرف يورث الفقر* (۳۸) اسراف فقر می آورد. امام کاظم علیه السلام فرمود: "من اقتصد و قنع، بقيت عليه النعمة و من بذر و اسرف زالت عنه النعمة* (۳۹) میانه روی و قناعت سبب بقای نعمت و تبذیر و اسراف سبب زوال نعمت می شود.

امام صادق علیه السلام فرمود: "ضمنت لمن اقتصد ان لا يفقر* (۴۰) من برای کسی که میانه روی کند (اسراف نکند) ضمانت می کنم که فقیر نشود.

حضرت علی علیه السلام فرمود: "الاقتصاد ينمي القليل، الاسراف يفني الجزيل* (۴۱) میانه روی مال اندک را رشد و اسراف مال زیاد را نابود می کند.

۴. قساوت قلب

پیامبر اکرم صلى الله عليه وآله وسلم فرمود: "اياكم و فضول المظعم؛ فانه يسمّ القلب بالقسوة... (۴۲) از پرخوری (اسراف در خوردن) پرهیزید که قلب را سخت می کند. حضرت علی علیه السلام فرمود: "اذا ملئ البطن من المباح عمى القلب عن الصلاح* (۴۳) هرگاه شکم از خوردنی های مباح پر شود، دل از دیدن خیر و صلاح کور می شود.

۵. منشأ دردها

پیامبر صلى الله عليه وآله وسلم فرمود: "از پرخوری پرهیزید زیرا سبب فساد بدن و

*مشاوران دهاست: (۴۴)

همه دلسوزان و فرهیختگان با پیگیری این مباحث در ارتقای شناخت و آگاهی جامعه نسبت به ریشه‌ها، آسیب‌ها و راه‌های پیشگیری از اسراف، گام‌های مؤثری بردارند تا ان‌شاءالله شاهد تطهیر جامعه اسلامی از هر گونه آلودگی اسراف و تجاوز از حدود الهی باشیم.

■ ■ ■

بی‌نوشت‌ها:

۱. مابیت رهبری.
۲. سوره انعام، آیه ۱۴۱، سوره اعراف، آیه ۳۱.
۳. سوره مؤمن، آیه ۲۸.
۴. سوره کهف، آیه ۲۸.
۵. سوره فرقان، آیه ۶۳ و ۶۷.
۶. سوره طه، آیه ۸۱.
۷. سوره مؤمن، آیه ۳۴.
۸. سوره زمر، آیه ۵۳.
۹. سوره یس، آیه ۱۳ و ۱۴ و ۱۹.
۱۰. سوره اسراء، آیه ۲۹.
۱۱. سوره شعراء، آیه ۱۵۰ و ۱۵۱.
۱۲. سوره اسراء، آیه ۲۹.
۱۳. سوره اعراف، آیه ۸۰ و ۸۱.
۱۴. سوره شعراء، آیه ۱۶۱ و ۱۶۵ و ۱۶۶.
۱۵. سوره نحل، آیه ۱۱۲.
۱۶. تفسیر نورالتقلین، ج ۳، ص ۹۱.
۱۷. همان.
۱۸. سوره طه، آیه ۱۲۴ و ۱۲۷.
۱۹. المیزان، ج ۱۴، ص ۳۶۱.
۲۰. سوره یونس، آیه ۱۲.
۲۱. سوره طه، آیه ۱۲۴ و ۱۲۷.
۲۲. سوره اعراف، آیه ۸۱ و ۸۲.
۲۳. سوره ذاریات، آیه ۱۲ و ۱۳.
۲۴. سوره غافر، آیه ۴۳.
۲۵. غررالحکم، ج ۱، ص ۲۰.
۲۶. وسائل الشیعه، ج ۲، ص ۵۸۸.
۲۷. سوره انبیاء، آیه ۹.
۲۸. تفسیر نمونه، ج ۱۲، ص ۲۶۲.
۲۹. غررالحکم، ج ۲، ص ۱۱۸۷.
۳۰. همان، ص ۱۱۸۶.
۳۱. نهج البلاغه، خطبه ۱۲۷.
۳۲. سوره اسراء، آیه ۲۶ و ۲۷.
۳۳. میزان الحکمه، ج ۱، ص ۲۱۴.
۳۴. الحیة، ج ۴، ص ۳۲۲.
۳۵. بحارالانوار، ج ۱۰۳، ص ۲۱.
۳۶. مستدرک الوسائل، ج ۲، ص ۶۲۶.
۳۷. وسائل الشیعه، ج ۱۲، ص ۴۱.
۳۸. تحف العقول، ص ۲۶۷.
۳۹. من لایحضره الفقیه، ج ۲، ص ۳۲۱، ج ۱۷۲۱.
۴۰. غررالحکم، ج ۱، ص ۲۱.
۴۱. میزان الحکمه، ج ۱، ص ۲۱۴.
۴۲. همان، ص ۱۱۵.
۴۳. مستدرک الوسائل، ج ۱۶، ص ۲۱۰.
۴۴. غررالحکم، ج ۲، ص ۲۸۴.
۴۵. مستدرک الوسائل، ج ۱۶، ص ۲۱۴.
۴۶. الکافی، ج ۲، ص ۵۱۰.
۴۷. همان، ج ۵، ص ۶۷.
۴۸. میزان الحکمه، ج ۱، ص ۲۱۴.
۴۹. وسائل الشیعه، ج ۱۵، ص ۲۶۲.
۵۰. نهج البلاغه، حکمت ۲۰.
۵۱. نهج البلاغه، خطبه ۱۲۶.

امام صادق علیه‌السلام فرمود: 'رجل اعطاه الله مالاً فانفقه فی غیر حقّه، ثم قال اللهم ارزقینی، فلا یتجاب له...' (۴۸) مردی که خدا مالی به او عطا کند، و او آن را در غیر جای شایسته خود به مصرف رساند، و از خدا طلب روزی کند، دعایش مستجاب نمی‌شود.

۸. محرومیت از پند پذیری

پیامبر اکرم صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم فرمود: 'ایاکم و فضل المطعم، فانه... یصم الصم عن سماع الموعظه' (۴۹) از پرخوری (اسراف در خوردن) بپرهیزید که همتها را از شنیدن پند و اندرز، کر می‌کند.

۹. از گناهان کبیره

امام صادق صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم فرمود: 'و الکبائر محرمة و هی الشرك بالله... و الاسراف و التبذیر... (۵۰) گناهان کبیره از محرمات الهی است که عبارتند از: شرک بالله، اسراف و تبذیر.

۱۰. از زمره جاهلان

حضرت علی علیه‌السلام فرمود: 'لا یری الجاهل الامفرطاً او مفراطاً' (۵۱) افراد نادان یا تند روی می‌کنند تا کنند روی می‌کنند.

۱۱. خواری و ذلت در آخرت و نزد خدا

حضرت علی علیه‌السلام فرمود: 'اعطاء المال فی غیر حقّه تبذیر و اسراف و هو یرفع صاحبه فی الدنیا و یضعه فی الاخرة و یکرمه فی الناس و یمیهه عند الله...' (۵۲)

بخشیدن مال به آنها که استحقاق ندارند، زیاده روی و اسراف است، ممکن است در دنیا مقام بخشنده آن را بالا برد، اما در آخرت پست خواهد کرد، در میان مردم ممکن است گرامی‌اش بدانند، اما در پیشگاه خدا خوار و ذلیل است.

در پایان لازم به ذکر است که ریشه‌ها و عوامل اسراف منحصر به موارد ذکر شده نخواهد بود، بل که شاید از نظر مخاطبان، موارد دیگری قابل طرح باشد که امیدواریم

حضرت علی علیه‌السلام فرمود: 'علیکم بالقصد فی المطاعم، فانه ابعده من السرف و اصحّ للبدن' (۴۵) بر شما باد رعایت میانه روی در مصرف غذاها در جایی که اطعام می‌شود، زیرا اقتصاد و میانه روی دور از اسراف و زیاده روی است و برای سلامت بدن بهتر است.

حضرت علی علیه‌السلام فرمود: 'من کثر اكله قلت صحته و ثقلت علی نفسه مؤتته' (۴۶) هر که خوراکش زیاد باشد، سلامتی اش کم باشد و بار زندگی بر دوش او سنگین شود.

۶. محرومیت از تیز هوشی

حضرت علی علیه‌السلام فرمود: 'لا تجتمع التطنة و البطنة تیز هوشی و پرخوری (اسراف در خوردن) با هم جمع نمی‌شود.

۷. مستجاب نشدن دعا

پیامبر اکرم صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم فرمود: 'ان اصنافاً من امتی لا یتجاب لهم دعاؤهم... و رجل رزقه الله مالاً کثیراً فانفقته، ثم اقبل یدعوا یا رب ارزقینی! فبقول الله عزّ و جلّ: ألم ارزقک رزقاً واسعاً؟ فهلا اقتصدت فیہ کما امرتک و لم تسرف، و قد نهیتک عن الاسراف' (۴۷) گروههایی از امت من دعایشان مستجاب نمی‌شود. و مردی که خداوند مال فراوانی روزی او سازد، و او آن مال را خرج (ولخرجی) کند، سپس رو به دعا آورد و بگوید: پروردگارا به من روزی بده! خداوند بزرگ به چنین کسی می‌فرماید مگر به تو روزی گسترده ندادم، چرا چنان که به تو امر کرده بودم میانه روی نکردی و به اسراف پرداختی، در صورتی که من تو را از اسراف نیز نهی کرده بودم.

